

El nom de la sabata en neologia i terminologia comparades.¹ Objecte de litigi, objecte de desig i estereotips

MIREIA CALVET CREIZET
Secció d'Alemanys de la Facultat de Filologia
Universitat de Barcelona

Resum

En l'àmbit de la romanística diacrònica que es practica als països de parla alemanya està bastant ben establert l'estudi interdisciplinari de tradicions discursives, perquè permet combinar descripcions tradicionals de l'evolució de la llengua i el seu vocabulari, sobretot aspectes de la creació neològica, amb descripcions de l'evolució de determinades tipologies textuais i convencions discursives, al si de les quals es generen innovacions que arriben a gaudir de diferents graus de difusió, per bé que, a voltes, acaben deixant-se de banda (Raymund Wilhelm, Johannes Kabatek). En aquest treball volem anar un pas més enllà en la cerca de dominis d'aplicabilitat d'alguns aspectes metodològics i d'algunes de les assumpcions teòriques bàsiques de l'estudi de les tradicions discursives i comparar el grau d'estabilitat de peces lèxiques per a la designació de tipus o models de sabates en català amb el que els seus equivalents han assolit en castellà, alemany i anglès, llengües que compten amb una xarxa de sèries textuais força ben consolidada en aquest àmbit designatiu.

PARAULES CLAU: calçat, sabates, tradicions discursives, neologia, normalització terminològica.

Abstract: *The name of the shoe in comparative neology and terminology. Object of litigation, object of desire and stereotypes*

In the sphere of diachronic Romanistics that is practiced in the German-speaking countries, the interdisciplinary study of discursive traditions is quite well established, because it renders it possible to combine traditional descriptions of the evolution of language

1. Si no s'indica el contrari, moltes de les consideracions que es fan sobre l'estat de la qüestió en lexicologia i lexicografia general unilingüe valen únicament per a la descripció de l'alemany.

and its vocabulary, particularly aspects of neological creation, with descriptions of the evolution of certain text types and discursive conventions, which generate innovations that eventually enjoy different degrees of dissemination, however much they sometimes end up being forgotten (Raymund Wilhelm, Johannes Kabatek).

This work aims to go one step further in the search for domains of applicability of certain methodological aspects and some of the basic theoretical assumptions of the study of discursive traditions and compare the degree of stability of lexical units to designate types and/or models of shoes in Catalan to their equivalents in Spanish, German and English, languages which enjoy a very well consolidated network of textual series in this sphere of designation.

KEY WORDS: footwear, shoes, discursive traditions, neology, terminological standardisation

1. NEXES ENTRE TERMINOLOGIA, NEOLOGIA I TRADUCCIÓ: EL CAS DE *MERCENETES*

Malgrat que les sabates són, certament, un objecte quotidià —hi deu haver persones que, fins i tot, el consideren un xic massa anodí i, per això mateix, pensen que el tractament lexicogràfic que se'n fa no hauria de traspasar els límits de la llengua general, o que fins i tot s'hauria de circumscriure al lèxic col·loquial—, el cert és que l'àmbit designatiu de la sabata pot ser interessant també per a l'estudi de la neologia i de les necessitats de terminologització en algunes àrees temàtiques en què la producció textual no espontània, sinó dependent d'un text original, com és el cas de la traducció, hi té un paper important. Un bon exemple d'això, el tenim en el següent comentari lingüístic, que va publicar la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya en una circular informativa del maig del 2000:²

Mercenetes. No és gens estrany que les sabates es denominin a partir de noms propis; és el cas, per exemple, de les *manoletines* (sabata de ballet que va popularitzar el torero Manolete) i les *sabrinés* (nom que reben les sandàlies amb taló similars a les que va lluir l'artista Audrey Hepburn l'any 1954 a la pel·lícula *Sabrina*). Les més conegudes, però, són sens dubte les *merceditas*, que són les sabates de saló amb una corretja que subjecta el peu passant per sobre de l'empenya i que deuen el nom a la reina Mercè d'Orleans, primera esposa d'Alfons XII, que va popularitzar l'ús d'aquest calçat, atès que pel que sembla era un atribut característic del seu vestuari.

Les altres llengües també han pres com a denominació, per a aquesta noció, el nom propi d'un referent mític o històric, generalment femení; així, en francès s'ha fixat la forma *Charles IX*, en anglès, *Mary Jane* i en castellà de l'Argentina, *guillerminas*.

El Consell Supervisor del TERMCAT, tenint en compte l'ús i les altres llengües, va aprovar el terme *mercenetes*, que és el diminutiu català del nom de la reina Mercè.

2. *Circular informativa de les xarxes de normalització lingüística* (en línia), núm. 9 (31 maig 2000), <<http://web.udl.es/arees/sl/dinamitzacio/docs/cir2000-9.htm>> (consulta: 10 maig 2010).

- 15 Així mateix, va desestimar les propostes *escarpí amb corretja* i *sabata de saló amb corretja* perquè són massa llargues i *princesetes* i *colometes* (en referència a la protagonista de la novel·la *La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda) perquè no tenen ús.

Aquest comentari conté una sèrie d'apreciacions molt valuoses des del punt de vista lingüístic. A banda que reconeix la productivitat de l'«apel·lativització» com a mecanisme designatiu, és a dir, el fet que un nom propi esdevingui nom comú (això podria ser un bon punt de partida per a reflexionar sobre la traductibilitat o intraductibilitat de termes com *ES merceditas*, *EN Mary Jane*, etc.),³ ens informa que l'aprovació del nou terme s'ha fet «tenint en compte l'ús» (línia 12). No diu res, però, sobre si el dictamen s'ha emès basant-se en usos orals de situacions comunicatives amb algun tipus de participació d'experts o semiexperts, o si, per contra, està basat en usos textuals, ja es tracti de tipus textuals de la llengua general o d'algun llenguatge específic, espontanis o traduïts. També diu que han estat desestimats un grup de termes alternatius pel fet de tractar-se de designacions «massa llargues» (línia 15). El més probable és que s'hagi considerat que l'estructura perifràstica⁴ els feia desaconsellables com a termes designatius, puix que els confereix un aspecte de neologisme tècnic excessivament transparent, amb un grau explicatiu massa alt, inoportú en tractar-se de *noms* pròpiament dits. Pel que fa a l'altre grup de propostes alternatives (línia 15), les raons per a ser rebutjades són ben diferents: «perquè no tenen ús» (línia 16). Una formulació més acurada en el marc d'una acció neològica que, com és el cas aquí, té per objectiu omplir un buit designatiu, hauria estat l'observació que es tracta de recreacions massa individuals,⁵ tot i gaudir d'una forta motivació.

3. Codis de llengua: CA = català, DE = alemany, EN = anglès, ES = castellà, FR = francès i PT = portuguès.

4. En terminologia de Dubuc (1985), la «múltiple determinació».

5. La recreació individual és per naturalesa, ocasional, i, fora de l'ús conscient com a joc de paraules en certs gèneres textuals on el caràcter fugaç és part de la convenció d'ús, és més pròpia de situacions de contacte indirecte entre llengües, com ara la traducció —en paraules de Dubuc (1985, p. 28), «c'est une des plaies des textes traduits sans recherche terminologique systematisée»), o de contacte directe com ara les societats bilingües. En qualsevol cas, el mer reconeixement per part d'un òrgan normatiu no les converteix en habituals. Tot i que la lexicografia especialitzada no en pot prescindir, no deixen de ser un mal menor. De fet, si l'ús no s'imposa, la recreació individual restarà condemnada a dur una trista vida de reclusió al diccionari. En tot cas, es tracta d'un mal que, en lexicografia especialitzada, és molt menor que en lexicografia general, sobretot en lexicografia general bilingüe. Per a moltes de les peces lèxiques d'ús ordinari en situacions de la vida quotidiana, els lexicògrafs, malauradament, sovint se serveixen de la recreació individual (CA *la bota de muntanya infantil* a DuCA94 i també *ES la bota de marcha para niños* a DuDE-ES93 com a equivalents de DE *der Lernlaufkinderschuh* a DuDE99 i DuDE05, de DE *der Babyschuh* a DuDE58 i de EN *baby's shoe* a DuEN60). La recreació individual en el diccionari bilingüe provoca una fragmentació del nucli del vocabulari general de la qual no cal amagar-se, si realment existeix (és a dir, si té una base diatòpica, diastràtica o diafàsica reals), però que no és bo d'agreujar amb recreacions individuals innecessàries, és a dir, quan el lèxic del diccionari esdevé una mena de registre independent de la llengua històrica. També la traducció de EN *high heels* com a ES *tacones altos* a Pons en línia és un cas de transcodificació al marge dels

Sigui com sigui, ens trobem davant d'un estil discursiu que, tant pel procediment neològic en si mateix com pel llenguatge emprat a l'hora de protocol·litzar-lo, il·lustra molt bé el que lingüistes de parla alemanya han anomenat el tarannà *gemäßigt puristisch* ('moderadament purista') del Consell Supervisor del TERMCAT,⁶ tot i que la posterior lematització en singular que trobem a la Neoloteca (*mercene-ta* en lloc de *mercenetes*)⁷ faci pensar que la intervenció normativitzadora finalment ha anat més enllà del que ha quedat estrictament protocol·litzat.

A l'inici d'aquest apartat dèiem que la sabata és, sens dubte, un objecte quotidià, perquè cobreix unes necessitats bàsiques en la vida diària dels homes, les dones i els infants.⁸ Ara bé, malgrat que es tracta d'objectes presents en la vida de tothom, tothora i a tot arreu, a diferència d'altres objectes també comuns en la vida diària —com ara un caminador o una bossa d'aigua calenta—, els envolta un cert glamur. Per això els noms de les sabates constitueixen un camp lèxic molt adequat per a l'estudi de les interrelacions entre terminologia, neologia i traducció, perquè s'hi desplega com en pocs d'altres «la vitalité d'une langue autant dans son foisonnement, son anarchie que dans ses efforts de systématisation».⁹ Els noms de la sabata palesen molt bé aquests tres aspectes: la proliferació designativa (que, per motius de tradicions discursives diferents en llengües particulars, probablement tindrà una condició diferent en textos espontanis i en textos dependents), entre els pols de l'anarquia (en casos d'urgència designativa poc reflexiva, però comunicativament exuberant) d'una banda, i la sistematització (en casos de designació més reflexiva per motius de variació regulada), de l'altra. Per això, en aquest treball volem comparar les característiques (grau d'estabilitat, tipus d'equivalència, etc.) d'algunes peces lèxiques per a la designació de tipus o models de sabates en català i castellà amb les designacions corresponents en altres llengües, sobretot l'alemany i l'anglès, extretes, en primer lloc, d'un tipus textual on les pràctiques denominatives són tendencialment de caràcter més espontani (apartat 4.2) i, en segon lloc, d'un tipus textual on s'afavoreixen pràctiques denominatives de caire més sistemàtic (apartat 4.3).

usos idiomàtics (en canvi, l'equivalent DE *Highheels*, *Stiletto* per a EN *high heels* és ben idiomàtic). Cal distingir, doncs, entre recreacions individuals per manca de cura en la consulta de tradicions discursives i recreacions individuals *de facto* per motiu de llacunes designatives (pràctica lexicogràfica lícita). Si la producció textual comercial hagués format part de la base textual per al treball de terminografia previ a l'establiment d'equivalències a DuCA94 i a DuDE-ES93, potser s'haurien proposat equivalents més adients, del tipus ES *zapatos primeros pasos* o semblants.

6. Vegeu la caracterització actitudinal molt sumària que es fa del català com a llengua de cultura a Europa dins JANICH, Nina; GREULE, Albrecht (ed.) (2002). *Sprachkulturen in Europa: Ein internationales Handbuch*, Tübingen, Narr, p. 124.

7. Cf. <http://www.termcat.cat/neoloteca>.

8. A la pàgina web del Bata Shoe Museum (<http://www.allaboutshoes.ca/en>) es distingeixen les següents funcions: «occupation», «recreation», «presentation» i «protection».

9. DUBUC (1985, p. 112) fa aquesta afirmació en referència, únicament, a la neologia.

2. TRADICIONS DISCURSIVES I FASES D'ESTANDARDITZACIÓ

El més sorprenent del comentari del Consell Supervisor és, però, el caràcter puntual que adquireix una acció normativitzadora com aquesta, ja que proposa una solució per a una llacuna denominativa sense que hi hagi quedat reflectit si s'ha tingut en compte la normativització d'altres elements pertanyents al mateix camp lèxic. En el cas d'altres àrees temàtiques —com ara la gastronomia—, la Neoloteca ha incorporat sèries de termes de manera conjunta (per a plats cuinats, formatges, salses, ingredients culinaris exòtics, etc.), de manera que fàcilment s'hi reconeixen uns criteris més o menys unitaris i consistents, tant pel que fa a l'adaptació gràfica com al tractament de marcadors de categories morfològiques o a la proporcionalitat entre termes monolexemàtics i polilexemàtics. En el cas de les entrades de l'àrea temàtica de la indumentària i la confecció, en canvi, no s'hi percep un tractament sistemàtic ni pel que fa a la lematització (de 42 entrades, 9 fan referència a algun tipus de calçat o d'indumentària per a les extremitats inferiors: *blútxer*, *descans*, *descansos*, *escarpi*, *merceneta*, *òxford*, *pantis*, *Piky*, *sabata anglesa*) ni pel que fa a l'estructura de les entrades, atès que no se'n desprèn un tractament en bloc segons criteris morfològics. Si *blútxer* és producte d'una apel·lativització, per què no se n'hi inclouen d'altres? Si *òxford* és resultat d'un abreujament d'estructura sintagmàtica (*oxford shoe*), per què no se n'hi inclouen d'altres, en alguns casos fins i tot molt més habituals (com ara *talons* per *sabata de taló*, i *taló/talons d'agulla* per *sabates amb talons d'agulla*)?

Hi pot haver una bona raó que expliqui aquesta diferència, i és que, en el cas dels termes de la gastronomia, és ben conegut que la difusió de designacions per plats a la carta es produeix de manera molt efectiva perquè s'incideix de manera directa sobre un suport textual ben estès, com és el menú de cases de menjars i de restaurants. Es tracta d'un tipus textual amb una incidència immediata com a multiplicador en l'ús oral. De ben segur, ens trobem davant d'una situació comunicativa privilegiada i difícil de trobar en altres àmbits, on el recurs al suport textual serveix per a orientar o reorientar, si escau, l'ús oral semiespontani. No totes les àrees temàtiques compten amb un mitjà de fixació, difusió i retroalimentació de l'activitat comunicativa (correcció facilitada en el mateix instant de la producció) com l'àrea temàtica dels plats a la carta.¹⁰

Tot i que en el cas de les designacions per a plats a la carta, sembla possible crear la il·lusió que s'ha invertit l'ordenació de les fases d'estandardització en relació amb el que es podria considerar la seqüenciació no marcada (almenys pel que

10. Aquestes recopilacions lèxiques multilingües són d'accés lliure per mitjà del servei de Terminologia Oberta del TERMCAT (<http://www.termcat.cat>).

fa a llengües en situació d'historicitat lingüística prolongada), tal com suggereix Haßler¹¹ en l'apreciació següent:

une terminologie n'apparaît pas du néant, mais [...] elle se prépare dans un contexte historique, et après s'être imposée, elle continue à se propager dans des textes.¹²

El cert és que això no ha estat així. La inversió conferiria un cert caràcter anòmal al procés d'estandardització;¹³ més aviat cal pensar que les fases de codificació i textualització s'han fet coincidir en el temps, cosa que, sens dubte, seria força més difícil d'aconseguir en el cas de la secció de lèxic que ens ocupa en aquest article, la designació de tipus o models de calçat. Per a les sabates, és difícil de dotar la tasca normativitzadora d'una base textual d'emergència gairebé immediata o coincident amb el moment de la terminologització. I això és així perquè sabem que en el món de la producció, la transmissió i la recepció textuals són moltes les contingències que s'escapen a una ordenació cronològica de les etapes.

Hi ha llengües en les quals no són rars els casos en què la fase de codificació de la norma es produeix després de la implementació.¹⁴ De fet, això no és del tot infreqüent en l'àmbit de la lexicografia del lèxic comú, sobretot quan, per motius de diversificació designativa en certs àmbits temàtics, alguns mots adquireixen valor terminològic.

A vegades també es dona la circumstància que la lexicografia de la llengua general inclou una descripció de tipus taxonòmic, amb un excés de recel a l'hora de fixar la vàlua del mot, com si es tractés d'un terme amb un perfil ben definit. En aquest sentit, compareu els trets definitoris que s'empren en el diccionari *Clave* per a l'entrada *merceditas*, i també la seva ordenació dins l'entrada lexicogràfica, amb els del diccionari terminològic bilingüe d'Alcaraz Varó (2006). En el diccionari *Clave* en línia podem llegir: «Tipo de calzado para niñas, con hebilla y punta redondeada»,¹⁵ mentre que a Alcaraz Varó (2006) trobarem una major polivalència, tant pel que fa al tipus de subjecció («zapato con pulsera y botón») com pel que fa al gènere («La modalidad *mercedes* es generalmente para zapatos de colegial, de niño o de señora»).

11. HAßLER (2000) distingeix entre sèries textuais preparatòries (on s'encunyen els conceptes, els processos de conceptualització s'hi porten a terme de manera conscient), textos de referència, (posen noms especialment efectius a conceptualitzacions que ja s'han anat elaborant, els traspassen a la conseqüent recepció, fan de mediadors) i textos continuadors.

12. HAßLER (2008, p. 86).

13. És sabut que l'ordenació *idealiter* que suggereix la seqüencialització de les fases d'estandarització de Haugen (selecció de la norma, codificació de la norma, implementació de la norma i elaboració de la norma) difícilment es troba a la realitat.

14. *Mercedes* i *merceditas* no consten a la lexicografia del castellà fins a l'aparició del diccionari *Clave*.

15. Cf. <http://clave.librosvivos.net>.

L'existència d'un mot-terme ben motivat, relativament ben ancorat als codis de referència,¹⁶ mancat, però, de textos de referència,¹⁷ no és inusual en el cas del català. En el cas dels noms de sabates, a més, ens manquen textos de referència, tant espontanis —és a dir, més o menys independents— com dependents, o sigui, traduïts. És una situació dramàtica de manca d'inserció textual que ens hauria de fer reflexionar amb més intensitat sobre la necessitat d'una neologia i una terminologia altament funcionals, amb capacitat de potenciar al màxim la inserció textual i la formació neològica seriada.¹⁸ Aquesta no hauria de ser, naturalment, la prioritat absoluta pel que fa a la voluntat de servei en el cas d'una neologia institucionalitzada, ja que la disponibilitat de terminologia per als àmbits tecnocientífics i d'especialitat és una necessitat bàsica i ineludible; tanmateix, caldria considerar-la un objectiu important pel que fa a l'actitud envers la norma d'ús i la que acompanya els procediments de supervisió i els debats que aquests susciten.

La textualització és una dimensió de l'estandardització que té una gran importància en el model de fases no ordenades de Metzeltin. De la mateixa manera que les fases no presenten una seqüenciació fixa (a Metzeltin [2004, p. 30]) podem llegir: «Para mantener el estándar, todos estos procesos tienen que ser continuos, de manera que la lengua se adapte lentamente a las nuevas necesidades»), semblantment tenim que les zones d'actuació se superposen. Per a les consideracions relacionades amb l'àmbit designatiu de les sabates, és especialment rellevant conèixer quines tradicions de textualització han estat inaugurades i després continuades en cada llengua particular, i establir en quina relació es troben les unes amb les altres. De fet, l'etapa més difícil d'articular en el si d'aquesta continuïtat, perquè pot bloquejar la complexa interacció entre la resta de fases, és la normativitzadora. Segons Metzeltin (2004, p. 31), «no hay motivos comunicativos para censurar variaciones actuales».

La textualització és cabdal no solament en fases d'elaboració, sinó també pel que fa a la difusió i «medialització» de seccions del vocabulari nuclear que, en certes tipologies textuais, coneixen una diversificació designativa espectacular. Per a la normativització d'àrees temàtiques sense fonaments textuais i medials ben sòlids es pot recórrer a un tipus de difusió oberta (sense text, fora del text) mitjançant el glossari, el pòster, el cartell, l'atenció en línia. La difusió oberta té menys o més inserció directa en la situació comunicativa, més o menys disponibilitat i visibilitat reals. Però solament la continuació en sèries de determinats tipus textuais,

16. En els diccionaris visuals, els terminològics i els recursos lingüístics en línia per al sector del comerç.

17. No m'ha estat possible documentar l'ús de *mercenetes* a l'hemeroteca digital de l'*Avui* ni d'*El Periódico*.

18. En alemany s'anomena *Reihenbildung*. És un terme de la morfologia lèxica per al qual les llengües romàniques no tenen una designació fixada, tot i que en el manual de terminologia de Dubuc hi ocupa un lloc important (1985, p. 113).

un cop inaugurats, permet la difusió encoberta —dins del text— amb el text. Un exemple de la diferència que significa comptar amb difusió solament oberta o tenir-ne també d'encoberta seria passar del cartell (fixat a la paret) al catàleg de productes en xarxa. Un cartell, un vocabulari, ens instrueixen sobre la tria lèxica correcta, però no il·lustren la inserció textual de les peces lèxiques. A Ribas Despuig trobem *CA falca* per a *ES cuña*, però com podem saber si és admissible l'abreujament de l'estructura sintagmàtica per a obtenir un monolexema, com passa en *EN wedges* i en moltes altres llengües (*DE Plateaus*)?

3. CONCEPTUALITZACIONS DE TIPUS I MODELS DE SABATES

L'actuació normativitzadora del Consell Supervisor no es pot fer efectiva sense una medialització. La medialització està molt estretament lligada a una sèrie de tipus textuais determinats. No tots pertanyen a l'àmbit de la terminologia —si l'entendem en el sentit més restringit de comunicació estandarditzada, amb l'objectiu d'elaborar nomenclatures.¹⁹ Molts tipus textuais es fan aprehensibles, en canvi, en el marc de la teoria comunicativa de la terminologia (Cabré, 1999), on està previst que certes designacions comunes de sabates comportin un valor terminològic segons que focalitzin conceptualitzacions pròpies d'un sector econòmic, industrial, artesanal, de la història cultural dels objectes quotidians o de revaloració estètica en relació amb modes i estils. En una paraula, la inclusió de la dimensió social dels termes fa palès també, en l'àmbit designatiu dels tipus i models de sabates, que les unitats terminològiques tenen funcions no solament estrictament referencials, sinó també econòmiques, socials i culturals.²⁰

El treball terminològic en l'àrea temàtica de la indumentària i la confecció consta d'una vessant tradicional amb designacions per als materials, les parts integrants de cada peça, els accessoris, les tècniques, les fases i els agents del procediment artesanal i de la transformació industrial. Aquest nucli terminològic es pot ampliar a situacions comunicatives en les quals és molt important la conceptualització d'aspectes relacionats amb el valor sociocultural de la indumentària, la innovació i la creativitat en el disseny, la comercialització i la incidència en els gustos del consumidor. Així ho reflecteix també la reedició de la versió de butxaca del diccionari de confecció, de la indústria tèxtil i la indumentària en cinc llengües de

19. Segons CABRÉ (1999, p. 171) la terminologia clàssica se sustenta «en la creença que darrere de les matèries hi ha un pensament uniforme, és a dir, una conceptualització universal».

20. Trobareu una exposició molt completa i entenedora de l'especificitat de la conceptualització en el marc de la teoria comunicativa de la terminologia i la socioterminologia a Carles TEBÉ SORIANO (2005), *La representació conceptual en terminologia: l'atribució temàtica en els bancs de dades terminològiques* (en línia), <http://www.tdr.cesca.es/TESIS_UPF/AVAILABLE/TDX-0329106-105835/tct1de2.pdf> (consulta: 10 maig 2010).

Rebmann i Hertel (2006). Tot i tractar-se d'un diccionari en què es diferencia un nivell de llengua tecnocientífic d'un nivell de llengua de taller, no s'hi troba gaire ben representat, en canvi, el nivell de llengua comercial,²¹ potser perquè el grau de fragmentació és més alt que en els altres registres.²²

En la lexicografia no especialitzada, almenys en la de l'alemany, tampoc no és freqüent diferenciar entre un registre d'ús general i un de comercial, que es pot manifestar, entre d'altres, en un registre més estrictament publicitari. No és gens estrany que s'afavoreixi la terminologització en els nivells de llengua per als quals es preconitza més estabilitat denominativa. En el cas de les sabates, com també passa en altres àmbits temàtics, hi ha subàmbits conceptuals en els quals les designacions tenen una certa constància i validesa més enllà del més immediat, perquè fan referència a la relació part-tot (meronímia), a la composició (materials tèxtils i ornamentació), etc. La conceptualització més independent de la situació comunicativa, de base més taxonòmica, és la més estable perquè es limita a l'àmbit conceptual nuclear, relatiu a la sabata com a producte físic bàsic. Aquesta és l'esfera dels hipònims molt poc intercanviables (*sabatilla, esclop, xancla*). El producte bàsic esdevé un producte real quan s'hi afegeixen consideracions de qualitat, marca, estil i embalatge. Quan s'hi sumen una garantia, un servei postvenda, unes condicions de venda, etc., aquest producte real es converteix al seu torn en un producte augmentat.²³ És en aquestes dues darreres esferes —les que fan referència al producte real i augmentat— on s'originen les denominacions més inestables en l'eix temporal i en qualsevol eix de variació, ja que es tracta de conceptualitzacions basades, en gran part, en relacions de tipus «enginòmic»²⁴ i de tipus estereotip, en lloc de relacions taxonòmiques. Malauradament, el treball terminogràfic no sempre té a punt una modalitat de registre per a captar sistemàticament aquest tipus de variació, segurament perquè és molt fàcil confondre «llenguatge de la publicitat» amb «registre publicitari».²⁵

21. DUBUC (1985, p. 71) distingeix tres nivells pels llenguatges d'especialitat: «le jargon d'atelier, le niveau technico-scientifique et le niveau commercial».

22. Isidor MARI (1996) ens parla d'un tipus de fragmentació que té la seva arrel «en els desajustaments o conflictes entre cercles diferents d'especialistes o nivells i àmbits diferents de coneixement». De tota manera, també he detectat fragmentació quan hi ha dispersió de propostes de normativització: Al borsí de consultes (àrea imatge personal) dels Serveis Lingüístics de la Universitat de les Illes Balears (http://www.uib.cat/ca/infosobre/serveis/generals/slg/gt/borsi/imatge_personal.htm) es fa una proposta que no he sabut trobar en altres organismes amb ànim de servei (CA *sabata entapinada/sabata destalonada* per ES *zapato destalonado*).

23. Consorci de Promoció Comercial de Catalunya, p. 72.

24. BLANK (2000), KOCH (2005).

25. Ningú no empraria *box* com a quantificador en el llenguatge general, ja que es tracta d'una designació per a unitats d'embalatge específica del registre publicitari. Malgrat això, les entrades a l'Optimot dels equivalents admesos per EN *box* no hi fan cap menció. S'han tingut en compte, en canvi, els següents equivalents per EN *box*: CA *caixa* dins l'àrea temàtica indústria/energia (envasos i embalatges), CA *cofre* dins l'àrea temàtica del transport ferroviari, CA *caixa forta* dins l'àrea temàtica hotelaria/turisme, i CA *quadre de diàleg, quadre de cerca* dins l'àrea temàtica societat de la informació / Internet.

El tractament més sistemàtic que conec d'una diferenciació d'aquest tipus, fora de l'àmbit dels llenguatges especialitzats, és el que fan Schulz, Basler i Strauss al *Deutsches Fremdwörterbuch*, on, per posar solament un exemple —extret de l'àmbit designatiu de les sabates—, es caracteritza DE *Ballerina*, provinent de EN *ballerina (shoe)* com a «werbespr. Bezeichnung für einen flachen, ausgeschnittenen Damenschuh, dessen Form an Ballettschuhe erinnert» ('denominació pròpia del registre publicitari...').²⁶

En l'àmbit de la lexicografia d'especialitat, el diccionari d'Alcaraz Varó (2006) també ofereix un tractament inusualment equilibrat entre els nivells de llengua de taller, tecnocientífic i comercial. Per a una ontologia de l'espai conceptual de la terminologia del calçat són molt útils les categories que es fan servir en aquest diccionari, on una llista de «24 epígrafes, ayuda a señalar los límites conceptuales» (p. XII-XIV). A les quinze categories pròpies dels nivells tècnic i de taller («indicadores de calidad, comercio, componentes y piezas del calzado, transporte y distribución, elaboración, fisonomía del pie, gestión, general, maquinaria, medio ambiente, unidades y elementos de medida, materiales, organismos, piel, utillaje»), s'hi afegeixen nou categories més, sorgides de l'ús —més o menys estereotipat, més o menys marcat per fets culturals, climàtics, etc.— dels diferents tipus de calçat: «calzado deportivo, calzado informal, calzado hecho a mano o a medida, moda» (entre molts d'altres, hi trobem l'equivalent ES *zapatilla de lona con tacón* per a EN *high heel sneaker*), «calzado de vestir, calzado textil» (que inclou la «zapatilla de estar por casa»), «calzado de trabajo, calzado ortopédico, calzado de seguridad».

El nivell de llengua comercial segurament és més proper al que Dubuc (1985, p. 28) anomena «terminologies vives», una mica babeliques, caòtiques, però funcionals. Una manifestació recursiva de la inestabilitat de la designació, la trobem en la intercanviabilitat de les designacions basades en l'ús, especialment en el cas de les sabates d'esbarjo. Es tracta de designacions aplicables a tipus i models de base taxonòmica molt variable. La verbalització d'aquesta intercanviabilitat denominativa és un *topos* recurrent documentat sobretot en tipus textuals de l'àmbit de la divulgació. En donem uns quants exemples en alemany:

— «Der ehemalige Sportschuh [= *der Sneaker*] hat sich zu einem Allrounder entwickelt» ('el que abans era una sabata d'esport ha esdevingut una mena de tot-terreny').

— «Sneaker (Deutsch: *Schleicher*) ist der Sammelbegriff für Sportschuhe, die nicht zum Sport, sondern im Alltag getragen werden. Der Sneaker ist somit ein

26. La consulta a l'Optimot ens permet saber que, en la lexicografia catalana, el terme *ballarina* està terminologitzat en l'àmbit de l'esport (muntanyisme). En el Cercaterm, CA *ballarina* hi surt com a equivalent de ES *manoletina*.

meist dem Laufschuh ähnlicher, modischer Straßenschuh» («[...] és una mena de sabata per a usos convencionals, però molt de moda»²⁷).

— La sabata de saló (DE *Pumps*) esdevé «un clàssic», «una sabata per [a] anar a la feina, però elegant» («„entwickeln sich zum eleganten Business-Schuh“ oder „zum Klassiker“»).

— Sabates del tipus *Tod's car shoes* es redescobreixen com a mocasins i sabata d'oci elegant i esportiva («werden als Mokassin wieder entdeckt und als elegant-sportlichen Freizeitschuh produziert»).

Aquesta circumstància té cabuda fins i tot en textos legislatius: la Directiva 32006R0553 de la legislació europea²⁸ tematitza la intercanviabilitat de *Sportschuhe* ('sabata esportiva') i *Freizeitschuhe* ('sabata d'esbarjo'), sempre que les primeres no presentin característiques pròpies del calçat esportiu amb finalitats específiques. Un document legal com el 52000XC1109(02), en canvi, conté una apreciació rellevant per a comprendre que aquesta intercanviabilitat no es percep de manera homogènia per a tots els tipus i models de sabates basats en l'ús: DE *Strandschuhe sind dafür bestimmt, mit nassen und sandigen Füßen am Strand oder im Schwimmbad getragen zu werden, und ihre Beschaffenheit schließt jedweden praktischen Gebrauch zum Laufen über eine längere Distanz aus* (ES *Las zapatillas de playa están destinadas a personas con los pies húmedos o cubiertos de arena, en playas o piscinas, y sus características excluyen toda utilización práctica para recorrer distancias más importantes*).

4. LA BASE TEXTUAL DE LES DADES RECOPILADES

Per tal de comparar l'activitat designativa terminològica i neològica en diferents llengües, és més avinent comparar la norma en el sentit de Coseriu,²⁹ que el sistema en el sentit de l'estructuralisme tradicional. Això vol dir que malgrat que és imprescindible saber quins contrastos i quines convergències es donen entre sistemes diferents, també és molt necessari assegurar la comparativitat de la base textual, la qual, tot i que rarament serà del tot homogènia —això, de vegades, és difí-

27. Cf. <http://de.wikipedia.org/wiki/Sneaker>. L'entrada de Wikipedia en versió alemanya és d'orientació fortament «enginòmica»; en canvi, l'equivalent en castellà (*zapatos deportivos*) és més aviat d'orientació taxonòmica: «un tipo de calzado, fabricado generalmente en piel o lona y con suela de goma, que pueden atarse mediante cordones o con velcro». Les primeres ratlles de l'entrada en alemany per a DE *Flip-flops* ('xancletes') són prou representatives d'aquesta tendència: «Flip-Flops ist eine modische Bezeichnung für *Badesandalen*...» ('[...] és una designació de moda per a xancles de bany...').

28. EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu/es/tools/about.htm>) és un pàgina d'accés gratuït a la legislació de la Unió Europea, en les vint-i-tres llengües oficials de la UE.

29. Allò funcional, «la costumbre idiomàtica», el que és simplement «normal», «común» segons la caracterització que trobareu a Eugenio COSERIU (1976), *El sistema verbal románico*, compilació i redacció de Hansbert Bertsch, traducció de Carlos Opazo Velásquez, Mèxic i Madrid, Siglo XXI, 1996, p. 34-36.

cil per qüestions d'evolució històrica de les tipologies textuais i per l'existència de diferències de gustos entre grups de consumidors de textos—, bé s'haurà de basar en uns paràmetres de variació comprovables.

L'alemany i l'anglès, també el castellà, compten amb una xarxa de sèries textuais ben consolidada en l'àmbit designatiu dels tipus i models de sabates. No solament pel que fa al nombre de produccions textuais, sinó també a l'amplitud de l'espectre de gèneres textuais. Per a aquest treball ens hem limitat a l'estudi de la conceptualització dels tipus i models de sabates en dos àmbits temàtics i els seus respectius tipus textuais, que m'han semblat especialment significatius per a un estudi de neologia i terminologia comparades. Intentaré caracteritzar els gèneres textuais que són a la base de la documentació del meu treball utilitzant la tipologia de gèneres textuais generats al voltant del sector industrial del calçat i sectors afins proposada per Adelina Gómez González-Jover en la seva tesi doctoral (p. 434-436). A banda de distingir un mode comunicatiu escrit d'un mode oral, aquesta autora estableix una classificació basada en primer terme en les característiques específiques dels interlocutors. Aquest criteri serveix per a distingir tres grups de textos: 1) textos per a l'intercanvi comunicatiu entre experts, 2) entre experts i semiexperts i 3) entre experts i públic en general, o que, en tot cas, no exclouen el públic en general com a destinatari.

Per a cada un dels tres subtipus principals es fa una distinció basada en la funció. D'aquesta manera, s'obtenen en total cinquanta-un tipus textuais, dels quals aquí n'hem explorat solament uns quants.

Dins del grup 3, que inclou textos per a la comunicació entre experts i públic en general, hi ha tipus textuais amb una estratègia discursiva expositiva, ja siguin recopilatoris (el glossari, el vocabulari³⁰ i el diccionari)³¹ o descriptius (l'article divulgatiu, la monografia divulgativa, el fullet publicitari informatiu, el catàleg i l'article comercial), i també tipus textuais amb una estratègia discursiva instructiva (l'anunci publicitari en mitjans de premsa general). Per al present treball hem explorat el tipus textual catàleg en xarxa, en la cruïlla del catàleg tradicional, entès com a indexació de productes, i l'anunci publicitari (apartat 4.2).

Dins del grup 1, que reuneix els tipus textuais per a la comunicació entre experts, hi caben tots els tipus textuais relacionats amb la normalització (en l'àmbit nacional i internacional) i la certificació (de processos i de productes) en el sector del calçat. Per al meu treball he triat l'exploració de textos amb estratègia discursi-

30. Segons que es tracti d'una llista lèxica amb definicions o sense. Sorpren que no s'hagin inclòs en la tipologia de tipus textuais divulgatius com el pòster.

31. En la tipologia no es diferencien tipus de diccionaris. Tanmateix, és important assenyalar que el diccionari visual és el tipus textual de l'esfera de la codificació que més s'assembla al cartell (propri de l'esfera de la difusió i la implementació), per una banda, i al catàleg (propri de l'esfera de l'elaboració), per una altra, i que per tant caldria estudiar-los en relació entre ells.

va directiva, de tipus recopilatori (la nomenclatura, en l'apartat 4.3.1) i de tipus juridiconormatiu (la directiva pròpiament dita, la norma tècnica, el reglament en l'apartat 4.3.2).

Entre els tipus textuals del grup 1, propis de la comunicació entre experts, queden fora de consideració, doncs, gèneres com la tesi doctoral, l'article dins de monografia especialitzada, gèneres amb funció argumentativa orientats a fer avançar la ciència i la tècnica, i la monografia divulgativa, que constitueix un àmbit força heterogeni, ja que engloba des de la monografia força especialitzada sobre història de la cultura,³² passant per la monografia divulgativa,³³ fins a monografies vulgaritzadores, tipus *best-seller* (com ara els títols de Camilla Morton, disponibles en EN, DE i FR, però no en ES ni en CA). La importància d'aquests tipus textuals és cabdal en la constitució de sèries textuals, d'una banda, perquè la seva forta presència digital els converteix en aparadors amb difusió de molta volada (encara que aquesta difusió no sempre es produeixi en condicions òptimes de bones pràctiques de citació de les fonts consultades),³⁴ i, de l'altra, perquè es tracta de tipus textuals on la relació textimatge té un paper primordial, de manera que tenen una gran incidència i importància per a l'estabilització de pràctiques designatives.

L'única combinació d'interlocutors que queda expressament exclosa de la tipologia de Gómez González-Jover és la comunicació entre no-experts, en la qual hi té cabuda tot el domini de comunicació espontània o semiespontània propi del web social. Per al meu tema, és especialment interessant el fet que gran part del pes de la categorització i la designació de categories en aquest tipus d'interacció comunicativa es desplaça a l'actuació dels membres de la comunitat digital que tant bon punt són emissors com receptors —lingüísticament molt reflexius— de porcions del text. A més a més, és ben difícil determinar el grau de coneixement expert d'aquells sobre qui recau l'autoria textual, ja que aquesta no sempre queda establerta amb claredat.

En aquest grup trobem els portals de sabates no estrictament (o no solament) comercials, els blocs de sabates i els articles de caire enciclopèdic de la Wikipedia, considerats molt sovint d'elaboració per part de no-experts, però que en realitat

32. DESIGN MUSEUM (2009), *Fifty shoes that changed the world*; Margo DEMELLO (2009), *Feet and footwear: A cultural encyclopedia*; Giorgio RIELLO (2006), *Shoes: A history from sandals to sneakers*, Oxford; William A. ROSSI (1994), *The complete footwear dictionary*.

33. Linda O'KEEFFE (originalment, en EN, traduït en ES, DE i FR); Angela PATTISON i Nigel CAWTHORNE (1998), *Schuhe: Moden & Designs im 20. Jahrhundert*, Bassermann, Niedernhausen; Lucy PRATT i Linda WOOLLEY (1999), *Shoes*; Jonathan WALFORD (2007), *The seductive shoe: Four centuries of fashion footwear*; John PEACOCK (2005), *Shoes: The complete sourcebook*.

34. La inclusió de tipologies textuals per a la comunicació d'experts i semiexperts amb el públic en general, justament, té molt d'interès per l'efecte multiplicador que té la connexió en xarxa: les tres esferes textuals d'una sèrie (preparadora, de referència i continuadora) es troben en una mena de permeabilitat desconeixuda abans de l'era Internet.

no fan distincions de manera manifesta sobre la qualitat del tipus de participació. La contribució textual parla per ella mateixa i, en el cas ideal d'intercanvi eficient de coneixements entre membres de la comunitat digital, els mateixos receptors s'encarreguen d'informar l'emissor del grau de satisfacció que els ha proporcionat la seva contribució.³⁵ En català, tant pel nombre d'entrades com per l'extensió i la qualitat de les contribucions, trobem diferències massa accentuades respecte de la producció en alemany, la qual cosa desafavoreix la comparabilitat.

És evident que no tots aquests tipus textuals són rellevants des de la perspectiva de cerca d'espais de trobada entre neologia, terminologia i traducció. Si ens proposem l'estudi de la neologia i de la terminologia en relació amb la traducció, sembla aconsellable comptar amb un criteri afegit de classificació per tal de fer ben palesa una diferència bàsica entre textos pertanyents a un mateix tipus: hi ha sèries textuals amb predomini de textos independents (no traduïts) i sèries textuals amb predomini de textos traduïts, és a dir, no espontanis per naturalesa.

Aquesta segona classificació, per rudimentària que sigui, ha motivat fortament la meua tria textual, perquè tant la documentació multilingüe que genera la legislació europea com els llocs web comercials, i no tan estrictament comercials, sobre sabates (botigues en línia i portals) són representants del tipus de text traduït amb trets específics molt peculiars. En el cas de les pàgines web, la presentació uni-, bi- o multilingüe és pròpia d'una relació de dependència diferent de situacions de traducció ordinàries, com ara la traducció literària. Es tracta de textos que, fins i tot quan són independents, no són del tot espontanis; de fet, mai no són independents del tot, si deixem de banda el cas del portal local de confecció molt casolana. Però fins i tot els portals unilingües, quan són ben fets, defugen una excessiva localitat (donada d'avançada per l'opció de llengua) i recorren a marques de globalitat a l'hora de dotar-se de recursos tipogràfics, neològics, hipertextuals, etc. Es tracta, doncs, ja d'entrada, de textos de concepció multilingüe, no com a resultat d'una decisió editorial o individual determinades després de la generació del text, sinó distintiva de soca-rel per motius de política lingüística europea, en un cas, i per motius de difusió comercial global, en l'altre. Els tipus textuals triats tenen en comú un tret conegut en el cas de les terminologies del nivell de llengua més científicotècnic quan sorgeix en el si de comunitats d'especialistes multilingües: es troben en una relació anòmala amb l'original. L'original és una mena de llengua franca o un llenguatge amb un estatus global important, de manera que la terminologia que s'hi genera sovint no neix en un espai monolingüe aïllat d'altres espais lingüístics, que després es trasllada a la resta de llengües particulars; sinó que neix, ja d'entrada, en un espai multilingüe, de comunicació vehiculada amb una

35. Les entrades en alemany per a *Cowboy* i *Stiefel* són un cas paradigmàtic de les potencialitats d'aquest nou tipus d'hipertext.

llengua semblant al que considerem una llengua franca, però que afavoreix els mecanismes designatius que es perceben com a propis del llenguatge i del registre específic de l'àmbit conceptual en qüestió, més que no pas d'una llengua en particular.

4.1. *Valor referencial de les designacions recopilades: criteris per a classificar-les*

L'anàlisi de designacions i les conclusions que se'n desprenen en aquest treball no s'han dut a terme de manera exhaustiva per a tots els tipus de sabates. Això sobrepassaria de molt lluny les restriccions d'espai d'una publicació miscel·lània com aquesta. Ens hem limitat al tipus de sabata de dona, que, seguint una tipologia taxonòmica basada en l'aspecte exterior i el sistema de subjecció, es podria caracteritzar com a sabata baixa i sòlida, amb un fort agafall i amb empenya i embranzida ben marcades en caminar. De manera que queda fora de consideració qualsevol expressió per a designar els onze tipus restants: calçat obert amb poca subjecció (p. ex., xanquetes i semblants, agafat als dits del peu o amb altres sistemes de subjecció); el calçat pla tancat, tipus ballarines; el calçat obert per darrere però tancat per davant, tipus esclops; el calçat d'estar per casa; el tipus que en DE i ES es denomina *Slingbacks / sling back*; les sabates tancades amb corretges en forma de T; les sabates tancades amb corretges d'algun altre tipus; la sabata de saló; el calçat amb canya; el calçat esportiu, i, finalment, les sandàlies.

El tipus de sabata, les designacions del qual seran objecte d'anàlisi en aquest treball, compta amb una sèrie de designacions de referència que ens proporcionen, entre d'altres, els diccionaris visuals (taules 1 i 2).³⁶ És propi d'aquest tipus de codi de referència, però, que, segons com s'estableixi la relació entre text i imatge, es doni una certa inconstància en la lematització. Això es fa visible en canvis de nivell de conceptualització, com ara el salt de nivell de la hiponímia (CA *sabata de cordons*) a la hiperonímia que es fa a l'hora d'enregistrar equivalents per DE *Halbschuh* ('mitja sabata, sabata baixa / sense canya'), o també quan s'estableix una relació d'equivalència entre designacions basades en l'estereotip (EN *casual*, DE *Straßenschuh*) i designacions (com ara ES *zapato con cordones*) basades en taxonomies tradicionals.

36. El número identificador en negreta correspon a la numeració de les il·lustracions en la 4a, la 5a i la 6a edicions del diccionari visual Duden en versió alemanya monolingüe. Aquesta numeració s'ha conservat en les edicions bilingües DE-ES i ES-EN i també a l'edició monolingüe CA. Solament la primera edició en alemany, del 1958, presenta una numeració diferent. Excepte en la darrera edició, en totes les versions monolingües i en les edicions de què Duden és coeditora juntament amb altres editorials de primer ordre en les llengües respectives (Oxford, Enciclopèdia Catalana), la pàgina 101 és la pàgina de les sabates.

TAULA 1. *Codis de referència (diccionaris visuals Duden)*

<i>DuDE58</i>	<i>DuEN60</i>	<i>DuDE05</i> ³⁷	<i>DuDE-ES93</i>	<i>DuCA94</i>	<i>OxES-EN95</i>
23 der Haferlschuh, ein Mädchenschuh 42 der Mokassin	23 the hiking shoe (brogue) with fringes tongue, a girl's shoe 42 the moccasin	30 der Mokassin	el mocasín	el mocassí	moccasin
1 der Lederschuh, ein Halbschuh 2 der Herrenschuh, ein Wildlederschuh 13 der Schnürschuh 20 der Straßenschuh 37 der Schnallenschuh	1 the leather shoe, a low shoe (Derby tie, <i>Am.</i> ties, oxford) 2 the gentleman's shoe, a suede shoe (Derby brogue, deerskin shoe, buckskin shoe) 13 the Derby causal 20 the walking shoe (men's Oxford tie-shoe) 37 the buckled shoe	31 der Halbschuh (Schnürschuh)	el zapato bajo (el zapato de cordones)	la sabata de cordons	shoe, a tie shoe (laced shoe, Oxford shoe, <i>Am.</i> Oxford)
		33 der Halbschuh mit hohem Absatz	el zapato bajo con tacón alto	la sabata de cordons amb taló	high-heeled shoe (shoe with raised heel)
12 der Schlupfschuh (Slipper)	12 the slip-on casual	34 der Slipper	el mocasín	el mocassí	casual

TAULA 2. *Codis de referència (diccionari visual Pons/Larousse)*

<i>Pons (diccionari visual en línia)</i>		<i>Larousse Corbeil / Archanbault</i>				
<i>DE</i>	<i>EN</i>	<i>ES</i>	<i>EN</i>	<i>FR</i>	<i>DE</i>	<i>IT</i>
Straßenschuh	casual shoe	zapato con cordones	casual shoe	trotteur	Straßenschuh	francesina
Slipper	loafer					
Mokassin	moccasin	mocasín	slip-on	loafer	Slipper	mocassino classico

37. La 4a edició, del 1992 (p. 101), i la 5a, del 1999 (p. 101), coincideixen amb la 6a ed., del 2005 (p. 58).

4.2. *Consideracions de neologia i terminologia comparades basades en el tipus textual «pàgina web sobre sabates»*

La tipologia de Gómez González-Jover considera el catàleg com un tipus textual. Els catàlegs de sabates, tant en versió impresa com en versió digital, mostren especificitats denominatives molt marcades, amb un espectre variacional d'una certa amplitud, condicionat pel medi de difusió, cosa que els organismes normativitzadors haurien de preveure d'alguna manera. Això seria un bon exemple del que Dubuc anomena «neologia funcional».³⁸

Són molt poques les pàgines web comercials de sabates on és present el català. Fora de l'àmbit del calçat esportiu (una gamma en expansió, en la qual el català segurament guanyarà terreny en els anys vinents),³⁹ representat per les pràctiques multilingües d'algunes firmes (p. ex., Decathlon), la resta és unilingüe i, a més a més, de concepció local, la qual cosa les fa doblement locals, per opció de llengua i per l'abast de la transacció comercial (en són exemples: Calçats Cañellas, Portal Manresa i Tèxtil Bacardí).

Em vaig trobar, doncs, amb un tipus textual que, en principi, podria oferir dos avantatges metodològics molt importants: 1) permet valorar els mecanismes i la vitalitat de les pràctiques denominatives més dinàmiques i, per tant, constitueix una base textual en fort contrast amb la voluntat fixadora dels diccionaris visuals, als quals, d'altra banda, els apropa el fet que ambdós comparteixen la forta dependència entre text i imatge, i 2) és contrastable amb la lexicografia neològica de l'alemany, que és de tipus estrictament observacional i no respon a cap intenció normativitzadora. Aquest tipus textual, en canvi, en català no mostra una base numèrica prou sòlida per a la comparació. Per això se'm va acudir de compensar la incidència metodològica d'aquest buit analitzant les pràctiques denominatives, també dinàmiques, pròpies del tipus textual «basar visual» de les seccions de moda de publicacions periòdiques, com ara «L'últim crit» i «Moda i estil» al suplement *Plaers d'Avui*. Es tracta de textos predominantment visuals, on el text no va gaire més enllà d'una referenciació estricta respecte de la imatge. Després d'haver consultat cinquanta-un números d'aquest suplement (vint-i-dos números del 6.9.2006 al 31.12.2006, quatre números del 9.12.2007 al 30.12.2007 i vint-i-cinc números del 4.1.2009 al 28.6.2009), aquí, per falta d'espai, em limitaré a deixar constància dels resultats obtinguts i ometré una presentació estructurada i quantificada de les dades: contràriament a les expectatives suscitées per les pràctiques denominatives al si d'aquest tipus textual en publicacions dels països de parla alemanya, en el cas del català, almenys en la base documental referida més amunt, no s'ha fet ús d'una relació entre text i imatge en què la imatge pot proveir d'una mo-

38. DUBUC (1985, p. 29) té en compte «l'affichage» com a terminologia de situació.

39. «The logic of globalisation is to sell more widely by localising products» (GRADDOL, 1997, p. 49).

tivació ineludible per a pràctiques designatives molt creatives. Ben al contrari, l'estratègia dominant és evitar la designació, que mai no es desvia de l'ús d'hipe-rònims molt habituals, però molt poc descriptius.

Malgrat la manca d'una base textual comparable en català, en la taula 3 hi hem volgut mostrar, de manera molt resumida, els resultats de la comparació de les pràctiques denominatives per al tipus de sabata objecte d'anàlisi en el meu treball (vegeu l'apartat 4.1) en la resta de llengües. Crec que s'hi fan paleses una sèrie de dades molt rellevants. He prescindit d'indicar les fonts⁴⁰ i he ordenat les designacions documentades amb la intenció de plasmar la relació entre cada llengua particular i la variació condicionada per l'ús de determinats mecanismes de formació de mots.

TAULA 3. *Mecanismes de formació de mots i designacions per al mateix tipus de sabata en llengües particulars*

Línia	Mecanisme de formació	Tipus de sabata	Formes documentades
1	[SUBJECCIÓ] composició nominal o derivació	[b] Schnürboots DE [b] ⁴¹ Schnürschuhe (5) DE [b] Schnürpumps DE [b] botín cordones ES [a] Fleece Moccasin Slippers EN [a] womens slippers EN [a] Damenslipper DE [a] Slipper (4) DE [en sentit de <i>Schlüpfers</i> , no de <i>Hausschuh</i>] [b] Schnürer DE	DE 4/6 (composició) DE 2/2 (derivació) EN 2/6 (composició) EN 1/2 (derivació) ES 1/6 (composició)
2	[SUBJECCIÓ] lexema multibase	[b] zapatos de cordones ES [b] chaussures à lacets FR [b] botines de piel con cordones ES [b] Vintage look heels with lacing EN [a] womens shoes with bur EN [b] Les escarpins (design lacé sur le dessus) FR [b] Laced Loafers EN [b] laced shoes EN	DE 0/3 EN 2/3 ES 2/3 FR 2/3

40. Hem consultat un total de vint-i-un llocs web: <http://www.footlux.com>, bilingüe EN, ES; <http://www.ciao.de>, multilingüe; <http://www.virtualshoemuseum.com>, monolingüe DE; <http://www.zalando.de>, multiling.; <http://www.schuhe-desmazieres.de>, multiling.; <http://www.laredoute.at/AT/de/home/index.aspx>, multiling.; <http://www.bonprix.de>, multiling.; <http://www.styleshoes.de>, monoling. DE; <http://www.yoox.com>, multiling.; <http://www.tobias-mayer.de>, multiling.; <http://www.neckermann.de>, monoling. DE; <http://www.topballerinas.com>, biling. ES, EN; <http://www.landsend.de/ix/schuhe>, triling. DE, EN (EUA) / EN (RU), FR; <http://www.shoemania.com/de/Damenschuhe> biling. DE, EN; <http://www.zappos.com>, monoling. EN; <http://www.schuhcorsten.com>, biling. DE, EN; <http://www.shoepassion.de>, biling. DE, EN; <http://www.siplec.com>, biling. EN, ES; <http://www.estiloshoes.com>, triling. DE, ES, EN; <http://www.schwab.de/Home/SchwabDe>, monoling. DE, i <http://www.die-welt-der-schuhe.de>, monoling. DE.

41. Tipus de sabata: es corda amb cordons, [b]; es corda amb altres sistemes de subjecció (sivella, etc.) o no es corda [a].

TAULA 3. (Continuació)

Línia	Mecanisme de formació	Tipus de sabata	Formes documentades
3	[FORMA] composició nominal	[a] Halbschuhe (3) DE [a] Hochfrontpumps DE [b] Halbschuhe DE	DE 1/1
4	[FORMA] lexema multibase	[a] Zapatos Planos ES [a] womens low shoes EN [a] Chaussures basses FR [a] mocassins à talon FR [a] zapatos con talón de aguja negro ES [sic!] [a] mocasin con tacón ES [a] moccasins with heel EN [a] Mokassin mit Absatz DE	DE 1/3 EN 2/3 ES 2/3 FR 2/3
5	[MATERIAL]	[a] Suede Moccasins EN	
6	[GÈNERE]	[a] womens mocassin EN [b] Herrenschuhe (2) DE [b] Zapatos para hombre ES	DE 1 (COMP)/2 EN 1 (COMP)/2 ES 1 (multibase)/2
7	[CONVERSIÓ]	[a] slip-ons / slip-on / Slip Ons EN [b] Derbies DE [b] Derbies, Derbis ES [b] Derbys / Derbies FR; Richelieux FR [b] Blucher Oxfords EN [b] Heels EN [a] casuals/casual EN Casual ES Lady Comfort DE Lady Comfort extra wide EN [a] sin molestias/sin preocupaciones ES [sic!]	DE 1/5 EN 4/5 ES 2(3?)/5 FR 1/5 Adj > N Npart > Ntot -nym- > N V > N PP > N
8	un APEL·LATIU és a la base de la motivació	[a] zapatos Carlos IX ES [b] zapatos estilo Oxford ES ⁴² [b] Oxford shoes EN	EN 1/3 ES 2/3

42. Malgrat que ABRIL i FONTOVA (2006) desaconsellen aquest tipus de construcció en les nomenclatures per a usos estadístics, en el cas del tipus textual «catàleg», val a dir que són molt útils per a bloquejar construccions en què el parlant pugui dubtar sobre la manera correcta d'establir concordança morfològica (*zapatos tipo retro* és una bona estratègia quan dubtem entre ¹*zapatos retros* i *zapatos retro*).

TAULA 3. (Continuació)

<i>Línia</i>	<i>Mecanisme de formació</i>	<i>Tipus de sabata</i>	<i>Formes documentades</i>
9	[SITUACIÓ/FINALITAT] composició nominal	[a] Daytime (2) EN [a] Day Flats EN College-Slipper [b] Oxfords Freizeit-Schuhe DE Freizeitschuhe DE Alltagsschuhe DE 7-Tage Slipper DE [a] Everyday Slip ons EN Outdoor-Schuhe DE Outdoor Slippers EN Komfortschuhe Damen DE College-Schuh Allwetter-Slipper DE City shoes EN Oxfords Dress Shoes EN [b] high-top dress shoes EN [b] Oxfords Casual Shoes EN [b] Oxfords loisirs chaussures FR [<i>sic</i> !]	DE 1/1 EN 1/1 <i>hora</i> : day <i>tipus d'activitat</i> : Freizeit <i>localització de</i> <i>l'activitat</i> : College, Outdoor, City <i>ocasió</i> : Alltag/everyday, 7- Tage, Komfort / casual, dress
10	[SITUACIÓ/FINALITAT] lexema multibase	Oxfords Elegante Schuhe DE Zapatos de confort de mujer ES Comfortable women's shoes EN Chaussures de ville FR Oxfords élégante FR	DE 1/2 EN 1/2 ES 1/2
11	[SITUACIÓ/FINALITAT] derivació	[a] Loafer / Loafers EN [a] Loafer (2) DE [b] Loafer mit Zierschnürung für Damen DE [a] Trotteur (3) DE [a] Trotteurs noir FR	DE 3 + 1/4 EN ES 0/4 base autòctona base manllevada
12	[INANALITZABLE]	[a] Mocasines (3) ES [a] moccasins EN [a] Moccasin EN [a] Mokassins (8) DE [a] Mocassins (5) FR	

Cal llegir de la manera següent les dades relacionals de la columna de la dreta: a partir d'un espectre variacional de formes de denominació en el conjunt de les llengües (p. ex., 6 patrons de composició en la línia 1), DE en té 4 de documentades, mentre que per EN i ES se n'han trobat 2 i 1, respectivament.

En DE estan ben documentats els tipus designatius de la línia 1 i la 9. És interessant de remarcar que per a la línia 9 no s'ha documentat la designació DE *Strassenschuh* (literalment, 'sabata de carrer') ni DE *Stadtschuh* (literalment 'sabata de ciutat') ni tampoc ES *zapato de ciudad*. Aquests tipus designatius en DE i en EN recorren a estereotips situacionals independentment del gènere (home, dona) i que, en la documentació legislativa que analitzaré més avall (apartat 4.3), en canvi, adquireixen valor de designació neutra per oposició a designacions motivades per altres estereotips també situacionals (DE *Strandschuh*, 'sabata de platja'; DE *Badeschuh*, 'sabata pel bany / per a banyar-se'; DE *Hausschuh*, 'sabata de casa'; etc.), però no tan intercanviables.

En el cas del castellà, destaquen els tipus 2, 4 i 7. En la línia 9 podem apreciar amb detall diferències entre llengües degudes a tries particulars de la base motivacional, depenent de quina sigui la situació concreta que s'escull per a la conceptualització (DE *Freizeit*, 'lleure'; *Alltag*, 'dia a dia'; DE *7-Tage, College*; EN *causal, daytime, dress, city, comfort*; FR *élégante*).

Malgrat que no hem pogut disposar de dades comparables per al català, ha quedat ben palès que la denominació de sabates a les pàgines web té un caràcter molt dinàmic, ja que presenta una base motivacional canviant, mitjançant el recurs al gràfic o la il·lustració, sobretot per oposició als noms de sabata gairebé fossilitzats dels diccionaris visuals, amb una concepció prefixada de les relacions hiper- i hiponímiques, independents de la imatge, tot i que els termes estiguin referenciats amb una imatge. És evident que les pràctiques designatives dinàmiques són més adequades que no pas les lexicalitzacions rígides per als reptes comunicatius de tipus textuals en la cruïlla entre el prospecte publicitari i el catàleg estacional.

La conceptualització que, en aquest tipus de text publicitari-comercial en suport digital, es fa de les sabates és un aiguabarreig de perspectivitzacions, entre les quals destaquen, a banda de les taxonomies basades en la [FORMA] i els [MATERIALS], les basades en la situació d'ús. Solament de manera molt puntual se'n troben d'altres, com ara les actitudinals,⁴³ que aquí s'han deixat de banda.

Un altre resultat força destacable d'aquesta primera incursió —per al català, solament amb caràcter prospectiu— a les pràctiques denominatives del tipus textual «lloc web» sobre sabates, és que no és possible d'associar el caràcter global del medi web amb males pràctiques designatives o de traducció i, a l'inrevés, tampoc no seria acceptable la preconcepció que el caràcter local d'una producció textual sigui garantia de bones pràctiques denominatives i de traducció. Trobem encerts i desencerts en ambdós àmbits: un exemple de bona adaptació a un espai multilin-

43. La *Charity-Schuh* ('sabata solidària') i les *vambes solidàries* (a *Plaers d'Avui* de l'1.3.2005).

güe, malgrat la forta globalització del lloc web en qüestió (Decathlon), el tenim en la tria lèxica *CA escarpí* per al calçat de neoprè.⁴⁴

Un exemple d'ús no normatiu en un text local —que, en canvi, ha de ser molt acurat en la resta de designacions—, el tenim en la presència del barbarisme *manoletines* en textos independents.⁴⁵

4.3. Consideracions de neologia i terminologia comparades basades en tipus textuais de l'àmbit legislatiu

De la mateixa manera que en l'àmbit de la indústria del calçat podem distingir un nucli dur tecnocientífic, un àmbit d'intersecció (on es genera la terminologia de taller) i un àmbit comercial (tan perifèric que pot incorporar fins i tot variants del llenguatge publicitari), també en l'àmbit del llenguatge jurídic podem distingir un nucli dur de terminologia altament estandarditzada (nomenclatura pròpiament dita), per una banda, i un conjunt de tipus textuais relacionats amb l'activitat legislativa i executiva de les institucions parlamentàries i de la jurisprudència europees que constitueixen un eix d'intersecció entre els usos més independents de la situació d'ús i els usos més de taller i/o d'aplicació de polítiques comercials, per una altra (els que han d'orientar el fabricant a l'hora d'etiquetar els seus productes, els que han d'orientar el tècnic aranzelari a l'hora de determinar les taxes, els que han d'orientar el tècnic judicial a l'hora de determinar l'abast de sentències antidúmping, etc.). És un fet conegut que les nomenclatures estandarditzades no acostumen a servir per a les aplicacions pràctiques que acabo d'esmentar.⁴⁶

44. La definició de *escarpí* varia segons l'àrea temàtica. En l'àmbit de la indumentària general, la Neoloteca del TERMCAT defineix *escarpí* i el seu sinònim *Piky* (equivalents de *ES salvamedias*, *escarpín* i *EN stock foot protector*) per «peça de punt que cobreix la planta del peu, de manera que queda tapada per la sabata». En l'àrea temàtica d'esports aquàtics / submarinisme, la definició és «les dues peces de calçat de l'equip d'un submarinista o un pescador submarí, lleugers i de material flexible i aïllant, que cobreixen el peu i el turmell, utilitzades per a protegir-se del fred sota l'aigua». Aquesta definició és congruent amb l'ús que se'n fa a la pàgina comercial de Decathlon. En canvi, la designació *escarpí*, amb el significat que a la Neoloteca es considera sinònim complementari de *peüic* i que correspon al *FR chausson*, *EN booty*, *sole boot*, no és congruent amb l'ús en pàgines comercials.

45. El Cercaterm proposa *ballarina* com a equivalent de la *ES manoletina*. Tanmateix, fins i tot a l'hemeroteca de l'*Avui* hi hem trobat dues documentacions de *manoletina* (http://www.avui.cat/cat/notices/009/04/bruni_s_8217_imposa_a_cop_de_talons_57412.php i <http://paper.avui.cat/gent/detail.php?id=121399>).

46. En el document amb número Celex 31990R1735 d'EUR-Lex podem llegir: «La Comisión, con objeto de determinar el perjuicio sufrido por la industria comunitaria, ha examinado los productos comunitarios semejantes a los productos importados y sus competidores directos. Con este fin, intentó, en un primer momento, analizar la situación del mercado comunitario sirviéndose de los criterios con arreglo a los cuales se comercializa el calzado. En su fase de comercialización, el calzado se clasifica de acuerdo con criterios que toman principalmente en consideración a su usuario (hombres, mujeres, niños) y función (ciudad, deportes, actividades recreativas, etc.).»

El fenomen de la intercanviabilitat de designacions basades en la destinació o l'ús té una gran importància per a entendre com es conceptualitzen les sabates en àmbits no estrictament científicotècnics, però amb necessitats terminològiques molt precises i urgents:

La intercambiabilidad varía según las categorías. Es muy limitada en el caso de las pantuflas y oscila entre limitada y amplia, según los Estados miembros, por los factores climáticos, en el calzado restante (alpargatas y sandalias); por el contrario, existe una amplia intercambiabilidad entre las otras cuatro categorías, e incluso muy amplia entre el calzado con parte superior de cuero y el calzado con parte superior de materia sintética, que, además de ofrecer las mismas posibilidades de uso, se asemejan mucho en su aspecto, de suerte que, en la mayoría de los casos, un observador no experimentado no es capaz de distinguirlos.⁴⁷

4.3.1. Designacions multilingües per a DE *Straßenschuh* en els tipus textuais més estandarditzats (nomenclatures)

L'adaptació de la nomenclatura combinada⁴⁸ al català es va començar a fer l'any 1999. Una part es va encarregar a una empresa de traducció automàtica i la postedicció, assumida per l'IDESCAT, es va fer amb l'assessorament del TERMCAT. La finalitat principal de l'adaptació és disposar de dades «comparables per a les negociacions comercials, per a finalitats aranzelàries i estadístiques».⁴⁹

La *Classificació catalana de productes per activitats 1996 Revisió 1 (CCPA-96 Rev.1) Adaptació de la CPA-2002*⁵⁰ és una adaptació de la classificació realitzada per l'Oficina Estadística de la Comunitat Europea. Es tracta d'una classificació de béns i serveis conceptualment híbrida, perquè sintetitza criteris de classificació per origen industrial amb criteris relacionats amb el resultat d'activitats de serveis. La classificació CPA-2002 és congruent amb els codis NACE, la nomenclatura estadística d'activitats econòmiques de la Comissió Europea (CE) que trobareu a les dues columnes de la dreta de la taula 4, de manera que la comparabilitat de les designacions queda assegurada.

Sin embargo, a efectos de la investigación del perjuicio fue imposible seguir por esta vía, dada la falta de correspondencia entre las estadísticas de venta y las estadísticas disponibles sobre la producción y las importaciones de los diferentes tipos de calzado.»

47. Número Celex 31990R1735 a EUR-Lex.

48. Elaborada el 1988 per la CE a partir d'un sistema harmonitzat de designacions de mercaderies de comerç exterior. Abans que la nomenclatura combinada entrés en vigor, el 1988, era vigent el codi NIME-XE (vegeu el Reglament del 1986, amb el número de codi Celex a EUR-Lex 31986R3840). Trobareu explicacions sobre la nomenclatura combinada a http://europa.eu/legislation_summaries/customs/l11003_es.htm.

49. ABRIL i FONTOVA (2006, p. 34).

50. Publicada per l'Institut d'Estadística de Catalunya, de la Generalitat de Catalunya, el 2007.

TAULA 4. Designacions multilingües per DE Straßenschuh en la nomenclatura combinada

	CATCCPA-96 Rev.1	CNPA 96 ⁵¹	32007R0294 (2006) 32006R0317 (2005) 32007R1165 (2007) ⁵²	32009R0036 (2008) 32010R0163 (2009)
1	19.30.12.10 Sandàlies amb la part superior (pala) de cautxú o de plàstic	19.30.12.10 Sandalias con la parte superior (pala) de caucho o de plástico	19.30.12.10 Sandalias con la parte superior de caucho o de plástico DE 19.30.12.10 Sandalen mit Laufsohlen und Oberteil aus Kautschuk oder Kunststoff EN 19.30.12.10 Sandals with rubber or plastic outer soles and uppers (including thong-type sandals, flip flops)	15.20.12.10 Sandalias con la parte superior de caucho o de plástico DE 15.20.12.10 Sandalen mit Laufsohlen und Oberteil aus Kautschuk oder Kunststoff EN 15.20.12.10 Sandals with rubber or plastic outer soles and uppers (including thong-type sandals, flip flops)
2	19.30.12.31 Calçat de ciutat	Calzado de ciudad	Calzado	15.20.12.31 Calzado DE Strassenschuhe (Stiefel, Stiefelette, Halbschuhe) EN town footwear 15.20.13.51 EN town footwear (including boots and shoes)
3	19.30.32 Esclops... sandàlies amb sola i tires (per l'empenya i el dit gros)...	Calzado con piso de madera (zuecos) y sandalias con piso y tiras (por empeine y dedo gordo)... (CNPA 96)	Calzado con piso de madera 19.30.32.55 ...sandalias con piso y tiras (que pasan por el empeine y dedo gordo), DE Schuhe mit Ledersohlen und Oberteil aus Lederriemen, die über den Spann und um die große Zehe führen EN Sandals with leather outer soles and uppers; consisting of leather straps across the instep and around the big toe (including Indian sandals)	15.20.32.00 Zuecos, calzado especial diverso y n. c. o. p. 6403.20 + 6405.90 ⁵³ DE 15.20.32.00 Andere Schuhe 6403.20 + 6405.90 EN 15.20.32.00 Wooden footwear, miscellaneous special footwear and other footwear 6403.20 + 6405.90

51. Clasificación Nacional del Instituto Nacional de Estadística.

52. En els reglaments dels anys 2005, 2006 i 2007 el calçat ocupa les posicions 19.30. A partir del 2008, ocupa les posicions 15.20, però els dígits subsegüents són congruents en la major part dels casos.

53. La posició 6403.20 en la NC correspon a «Schuhe mit Laufsohlen aus Leder und Oberteil aus Lederriemen, die über den Spann und um die grosse Zehen führen».

Altres propostes de classificació estandarditzada del calçat (p. ex., la d'AECOC 2000) raonen la tria de trets classificatoris, expliciten la base de la conceptualització i rebutgen obertament (p. 17) la vaguetat i la falta d'objectivitat.

Ja hem vist que la intercanviabilitat de designacions basades en l'estereotip és pròpia de determinats tipus textuais. La designació *CA calçat de ciutat* es troba documentada, per exemple, en relació amb les sandàlies (concretament, al moment en què històricament comencen «a prendre protagonisme com a calçat de ciutat»⁵⁴).

Podríem esperar que la conceptualització del calçat en àmbits comercials on la sabata és objecte de consum i de consideracions sobre la seva història cultural fos ben diferent de la que s'empra per a usos estadístics, amb finalitats de classificació aranzelària o en la documentació que es genera en actuacions legislatives relacionades amb polítiques comercials, com ara sentències antidúmping, directives d'etiquetatge i altres normes, on la sabata és un eventual objecte de litigi. En aquests darrers àmbits no esperariem trobar-hi conceptualitzacions basades en l'estereotip.

4.3.2. Designacions multilingües per a de *Straßenschuh* en els tipus textuais menys estandarditzats (documentació legislativa en situacions concretes d'ús)

Pel que fa a l'apreciació d'Abril i Fontova (2006) en el sentit que són més aconsellables les construccions en les quals es prescindeix d'expressions que aquests autors consideren innecessàries (el seu exemple extret del treball de postedició de l'adaptació de la nomenclatura combinada al català és que és preferible «motors... utilitzats», en lloc de «motors... del tipus dels utilitzats»), caldria afegir que, en el cas de les designacions de sabates, trobem tant l'expressió «de tipo» com «de uso», i que, de fet, ambdues són intercanviables, de manera que a vegades el tipus és l'ús, i a vegades l'ús és el tipus (31994L0011, DE *Haus- und Straßenschuhe der üblichen Art, mit flachem oder hohem Absatz*, ES *zapatos planos o de tacón de uso corriente en interiores o en el exterior*, EN *flat or high-heeled shoes for ordinary indoor or outdoor wear*, FR *les chaussures basses d'intérieur ou d'extérieur, des types courants sans talon ou à talon plat ou haut*, PT *sapatos de entrada baixa, de tipo corrente, rasos, de meio tacão ou de salto alto, de interior ou de exterior*).

Contràriament a l'expectativa inicial, en el cas de la substitució de la nomenclatura més estandarditzada per a designacions més arrelades a les situacions d'ús, en la documentació legislativa que hem consultat hem trobat designacions basades

54. «Els dits a l'aire». A: *La Fura: Informatiu de l'Alt i el Baix Penedès*, núm. 824 (5-11 juny 1998), p. 50.

també en estereotips. Per tal d'il·lustrar la intercanviabilitat de designacions de tipus estereotip, volem analitzar, un cop més, el mateix espai designatiu que ja ha estat objecte d'anàlisi en l'apartat 4.2. Per a tal fi, hem enregistrat les equivalències que altres llengües comunitàries fan servir per a la designació DE *Straßenschuh* i/o *Stadtschuh*, dues de les designacions més emprades en els tipus textuals d'aquest apartat per al tipus de sabata caracteritzat en l'apartat 4.1. Els resultats es mostren aquí sota (entre parèntesis s'especifica el número d'ocurrències).

Per al ES s'han documentat les designacions: *zapatos* (1),⁵⁵ *calzado* (6),⁵⁶ *calzado de ciudad* (12),⁵⁷ *zapatos de ciudad* (1),⁵⁸ *calzado urbano* (3),⁵⁹ «*chasussure de ville*» (*calzado de calle*) (1),⁶⁰ *calzado de calle* (2), *zapato... de exterior* (1),⁶¹ *calzado de exterior* (3), *zapatos de interior no pueden utilizarse en el exterior y, en consecuencia, deben constituir un producto aparte* (2), *calzado... destinado al exterior* (2), *calzado para uso en el exterior* (4), *calzado para uso al aire libre* (10), *calzado destinado para uso al aire libre* (2), *calzado no deportivo... destinado... al aire libre* (2), *calzado clásico* (7), *calzado de vestir* (2),⁶² *caballero, de vestir* (1), *señora, de vestir* (1), *de vestir para caballero* (1), *de vestir para señora* (1).

Per al EN s'han documentat les designacions següents: *urban footwear* (4), *city trotters* (2), *town shoes* (1), *town footwear* (10), *men's town* (2), *women's town* (2), *formal footwear* (3), *outdoor footwear* (15), *outdoor shoes* (4), *shoes... used outside* (2), *intended for use outdoors* (2), *for ordinary outdoor wear* (1).

El més habitual és que els compostos estereotip activin una conceptualització per oposició; normalment, l'oposició que es pretén activar és present en el context (62006A0401, DE «[...] verweisen die Klägerinnen auf Straßenschuhe auf der einen und Wanderschuhe auf der anderen Seite», 'sabates de carrer, per una banda, i d'anar d'excursió, per l'altra'; 32009R1294, DE «Verlagerung vom klassischen Straßenschuh hin zum Freizeitschuh», 'desplaçament de sabata clàssica de carrer a

55. Document amb el número Celex 31998R0467 a EUR-Lex.

56. En tres dels casos (32010R0163, 32007R0294 i 32006R0317) equival a DE *Straßenschuhe* (*Stiefel, Steifelleiten, Halbschuhe*), o sigui que ja es fa una mena d'adaptació nacional prèvia.

57. 32010R0163, 32007R1165, 32007R0294 i 32006R0317.

58. En realitat, són tres si, a més del 62006A0409 (epígraf 174), s'hi inclouen els dos altres casos (62006A0401 i l'epígraf 30 del 62006A0409) en què és equivalent del DE *Stadtschuh* i no del DE *Straßenschuh*.

59. El desplaçament de *zapatos de ciudad* per *urbano* es produeix en tres casos (62006A0401, 62006A0409 i 62006A0407).

60. En el 52009PC0655, la pràctica del traductor sembla indicar una dependència directa d'una llengua original.

61. Document 31997R2155.

62. Canviant la llengua inicial de les cerques es van obtenint cercles concèntrics successius que van concretant i variant l'estereotip; p. ex., si la cerca s'hagués fet a partir de *zapatos de vestir* (tres cops en el 62006A0409, epígrafs 164, 169 i 180, el resultat seria DE *elegante Schuhe*, ES *dress shoes*, FR *chassures habillées*, IT *calzature elegante*, PT *calçado / sapato de cerimónia*). També la cerca a partir de ES *zapato de calle clásico* ens portaria a DE *klassich[er] braun[er] Schuh*.

sabata pel lleure'). Textualment molt ben ancorada és l'oposició DE *Hausschuhe*, 'sabates d'estar per casa', en contraposició a la DE *Schuhe für den Straßengebrauch*, 'd'ús exterior', la trobem a 32005R1371 i a 52005PC0335. En el 31997R2155 es verbalitza com a DE *Pantoffeln und Straßenschuhe*. A voltes, aquesta oposició es destrueix perquè ambdós termes formen un grup per oposició amb una altra categoria (31997R2155 «(7) entweder als Hausschuhe oder als Straßenschuhe Verwendung finden und nicht zur Ausübung einer Sportart», 'ús interior o bé exterior, però en cap cas per a la pràctica d'algun esport'). Fins i tot hem pogut documentar un ús inclusiu (hiperònim) de DE *Straßenschuhe*, que inclou DE *Stiefel*, *Stiefeletten*, *Halbschuhe* ('botes, botins i sabates baixes') a 32010R0163.

Per al ES, la conceptualització del tipus de sabata més convencional sobre la base de la idea que hi ha un ús exterior es troba 25 vegades en total (14 de les quals són *al aire libre*), repartides en sis documents diferents, tot i que la distribució es concentra molt clarament en el document 31997R2155 (7 *exterior*, 14 *al aire libre*).

Per al EN l'estereotip verbalitzat mitjançant *outdoor* ocorre 21 vegades en total (cal tenir en compte que 3 dels exemples en ES no tenen equivalent en EN) i una sola vegada s'empra la construcció adverbial *outside* (en el document 32005R1371). Es concentren en el document 1997R2155 18 de les ocurrències comptabilitzades.

De manera que, mentre per al ES trobem una certa dispersió designativa, repartida entre *exterior* i *aire libre*, en el cas del EN s'empra de manera constant la designació *outdoor*. La dispersió en EN prové del fet que l'estereotip *town / urban / city* ocorre 21 vegades, mentre que la designació *formal* solament es troba 3 cops.

5. CONCLUSIONS

Una de les característiques que sovint s'esmenten en relació amb el lèxic dels llenguatges d'especialitat és la correlació entre *densitat i precisió designativa* i *grau d'especialització*. A mesura que disminueix el grau d'especialització,

el discurs va adquirint característiques que l'acosten al discurs no especialitzat: en el pla semàntic, variació conceptual, redundància, ambigüïtat, falta de precisió estricta; en el pla de l'expressió, un alt índex de sinonímia, però sobretot un ús molt alt de fórmules parafràstiques que expliquen analíticament el mateix concepte que en un nivell especialitzat seria designat inequívocament per un terme.⁶³

Doncs bé, les conclusions del present treball indiquen que, més enllà dels tipus de variació lèxica condicionats per un grau variable d'especialització mencionats a la citació anterior, caldria:

63. CABRÉ (1999, p. 171).

— Posar l'accent en la intercanviabilitat de les designacions basades en alguna relació d'estereotípia.

— La correlació entre un grau menor d'especialitat i l'ús de fórmules perifràstiques és contrastivament molt rellevant, perquè entronca amb un tret tipològic que és a la base de la distinció entre llengües i construccions sintètiques i llengües i construccions analítiques; però, per això mateix és difícil de correlacionar amb el grau d'especialitat. Mentre que els judicis sobre el grau de sinteticitat o d'analicitat són fàcils de fer a l'interior d'una llengua particular, són molt difícils de quantificar i de contrastar qualitativament a l'hora de comparar llengües de tipus estructurals diferents, com és el cas del català i el castellà, d'una banda, i de l'alemany, de l'altra. Pot passar, fins i tot, que la versió analítica d'una designació originalment sintètica faci perillar la interpretació correcta i es produeixi remotivació (a *Plaers d'AVUI* del 10.5.2009, p. 30, trobem *print* «d'animals» («col·lecció de calçat emprant 'print' d'animals»), designació que no és un equivalent encertat de EN *animal print* o DE *Animalprint*, perquè és fàcil d'interpretar com a 'petjades/empremtes d'animal' en lloc d'estampat animal').⁶⁴

— Mentre que el terme tecnocientífic, per la seva pròpia naturalesa, té una socialització més aviat baixa (neologia tecnològica), la terminologia comercial, ben a l'inrevés, requereix una socialització màxima per a ser efectiva, naturalment; però també perquè sigui considerada més o menys estable (neologia de tipus elaboratiu i funcional).

— Dels quatre tipus de neologia que Dubuc (1985, p. 112-113) diferencia en el seu manual (neologia publicitària, tecnològica, social i funcional), el darrer tipus, la neologia funcional, és la més important en relació amb la textualització autòctona reeixida de tradicions discursives també autòctones o importades. La terminologia no solament ha de proveir designacions, sinó que les ha de dotar d'un potencial òptim d'inserció textual, de mecanismes per a compensar la sobrecharacterització pròpia dels termes aïllats de context. Per a l'elaboració pacient, però eficient, del lèxic d'una llengua cal que la neologia funcional trobi la manera d'autogenerar-se i d'autoregular-se recorrent a la formació de mots seriada.

64. A l'Optimot es recullen vuit adaptacions de EN *print* al català, provinents de vuit àmbits temàtics diferents (audiovisuals, dret/administració, economia/empresa, electrònica/informàtica/telecomunicacions, geografia, indústria/energia, societat de la informació / Internet, veterinària), però no es fa cap referència a l'àmbit de la indumentària.

6. BIBLIOGRAFIA

6.1. Bibliografia lingüística

- ABRIL ESPAÑOL, Joan; FONTOVA HUGAS, Glòria (2006). «El paper de l'estadística en la normalització de la terminologia catalana. El cas de la nomenclatura combinada» [en línia]. *Llengua i Ús* [Barcelona], núm. 35, p. 33-42. <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/viewFile/128242/178021>> [Consulta: 10 maig 2010].
- ALBRECHT, Jörn (2003). «Können Diskurstraditionen auf dem Wege der Übersetzung Sprachwandel auslösen?». A: ASCHENBERG, Heidi; RAYMUND, Wilhelm (ed.). *Romanische Sprachgeschichte und Diskurstraditionen*. Tübingen: Narr, p. 37-53.
- BLANK, Andreas (2000). «Pour une approche cognitive du changement sémantique lexical: aspect sémasiologique». A: *Théories contemporaines du changement sémantique*. Lovaina: Peeters, p. 59-74. (Mémoires de la Société de Linguistique de Paris. Nouvelle Série; IX)
- CABRÉ, M. Teresa (1999). *La terminología: Representación y comunicación*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- Circular informativa de les xarxes de normalització lingüística* [en línia], núm. 9 (31 maig 2000). <<http://web.udl.es/arees/slt/dinamitzacio/docs/cir2000-9.htm>> [Consulta: 10 maig 2010].
- CONSORCI DE PROMOCIÓ COMERCIAL DE CATALUNYA (ed.). *Els canvis de la indústria de la moda i el tèxtil als EUA, Europa i el Japó*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa. COPCA, 2007.
- COSERIU, Eugenio (1976). *El sistema verbal románico*. Compilació i redacció de Hansbert Bertsch. Traducció de Carlos Opazo Velásquez. Mèxic; Madrid: Siglo XXI, 1996, p. 34-36.
- DEMELLO, Margo (2009). *Feet and footwear: A cultural encyclopedia*. Califòrnia: Greenwood Press.
- DESIGN MUSEUM (2009). *Fifty shoes that changed the world*. Londres: Conran Octopus. Nova York: Octopus Books.
- «Els dits a l'aire». *La Fura: Informatiu de l'Alt i el Baix Penedès*, núm. 824 (5-11 juny 1998), p. 50.
- DUBUC, Robert (1985). *Manuel pratique de terminologie*. 2a ed., rev. i augm. Quebec: Linguattech.
- FRANQUESA I BONET, Ester (2008). *La terminologia: un mirall del món*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA. *Optimot* [en línia]. Barcelona. <<http://www20.gencat.cat/portal/site/Llengcat/template.PAGE/menuitem.0ee0b00b00b0c1e0aRCRD&vgnnextoid=947501713ef61110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=947501713ef61110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>> [Consulta: 10 maig 2010].
- GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina (2005). *Terminografía, lenguajes profesionales y mediación interlingüística: Aplicaciones metodológicas al léxico especializado del sector industrial del calzado y de las industrias afines*. Alacant: Universitat d'Alacant.

- GRADDOL, David (1997). *The future of English*. Londres: British Council.
- HÄBLER, Gerda (2000). «Les séries de textes dans l'histoire de la linguistique». A: ANGLEBERT, Annick; PIERRARD, Michel; ROSIER, Laurence; RAEMDONCK, Dan van (ed.). *Actes du XXIIe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes* (Bruselles, 23-29 juliol 1998). Vol. I: *L'histoire de la linguistique, médiatrice de théories*. Tübingen: Niemeyer, p. 97-104.
- HÄBLER, Gerda (2008). «Les idéologues et leurs sources: textes de référence et séries de textes dans la constitution d'un paradigme notionnel». A: PABST, Ilona; TRABANT, Jürgen (ed.). *Actes du Colloque International Idéologie – Grammaire générale* (Castell de Hohenfing, 29 març - 2 abril 2001). Berlín: Freie Universität. Fachbereich Philosophie und Geisteswissenschaften, 2007, p. 60-87. <http://www.geisteswissenschaften.fuberlin.de/v/diskursformation/Actes_du_colloque/index.html> [Consulta: 10 maig 2010].
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (2007). *Classificació catalana de productes per activitats 1996 Revisió 1 (CCPA-96 Rev.1) Adaptació de la CPA-2002*
- JANICH, Nina; GREULE, Albrecht (ed.) (2002). *Sprachkulturen in Europa: Ein internationales Handbuch*. Tübingen: Narr.
- KOCH, Peter (2005). «Taxonomie et relations associatives». A: MURGUÍA, Adolfo (ed.). *Sens et références = Sinn und Referenz*. Tübingen: Narr: Francke: Attempto, p. 19-192. (Mélanges Georges Kleiber)
- MARÍ, Isidor (1991). «La terminologia i la planificació lingüística» [en línia]. A: *Revista de Llengua i Dret* [Barcelona], núm. 15 (juny 1991). <http://www10.gencat.net/eapc_rld/revistes/Revista_prova/article_prova_1/ca> [Consulta: 10 maig 2010].
- (1996). «Socioterminologia i planificació lingüística» [en línia]. A: *Jornada Panllatina de Terminologia: Perspectives i camps d'aplicació* (Barcelona, 14 desembre 1995). Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. <<http://www.realiter.net/spip.php?article736>> [Consulta: 10 maig 2010].
- METZELTIN, Miguel (2004). *Las lenguas románicas estándar: Historia de su formación y de su uso*. Oviedo: Academia de la Llingua Asturiana.
- O'KEEFE, Linda (1997). *Schuhe*. Colònia: Könemann.
- O'KEEFE, Linda; PATTISON, Angela; CAWTHORNE, Nigel (1998). *Schuhe: Moden und Designs im 20. Jahrhundert*. Bassermann: Niedernhausen.
- PEACOCK, John (2005). *Shoes: The complete sourcebook*. Londres: Thames & Hudson.
- PRATT, Lucy; WOLLEY, Linda (1999). *Shoes*. Londres: Victoria & Albert Museum.
- RIELLO, Giorgio (2006). *Shoes: A history from sandals to sneakers*. Oxford: Berg.
- ROSSI, William A. (1994). *The complete footwear dictionary*. Florida: Krieger Publishing Company.
- SINNER, Carsten (2008). «El problema de la recreación de los compuestos alemanes en las lenguas iberorrománicas: a propósito del término *Laienlinguistik* en la transmisión intercultural del saber». A: TABARES PLASENCIA, Encarnación [et al.] (ed.). *Análisis lingüístico contrastivo de textos especializados en español y alemán*. Berlín: Frank & Timme, p. 155.

- TEBÉ SORIANO, Carles (2005). *La representació conceptual en terminologia: l'atribució temàtica en els bancs de dades terminològiques* [en línia]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. <http://www.tdr.cesca.es/TESIS_UPF/AVAILABLE/TDX-0329106-105835/tct1de2.pdf> [Consulta: 10 maig 2010].
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Neoloteca* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. <<http://www.termcat.cat/neoloteca>> [Consulta: 10 maig 2010].
- SERVEIS LINGÜÍSTICS DE LA UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS. *Borsí de consultes* [en línia]. Palma. <http://www.uib.cat/ca/infobre/serveis/generals/slg/gt/borsi/imatge_personal.htm> [Consulta: 10 maig 2010].
- WALFORD, Jonathan (2007). *The seductive shoe: Four centuries of fashion footwear*. Nova York: Thames & Hudson.
- Wikipedia [en línia]. <<http://de.wikipedia.org>> [Consulta: 10 maig 2010].

6.2. Dictionaris i vocabularis

- ALCARAZ VARÓ, Enrique; MATEO MARTÍNEZ, José; GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina; VARGAS SIERRA, Chelo (2006). *Diccionario de términos de calzado e industrias afines*. Barcelona: Ariel.
- «Calzado». A: *Vocabulario UNE-EN ISO 19952*. Madrid: AENOR, 2005.
- «Calçat». A: *Vocabulario UNE-EN ISO 19952*. Madrid: AENOR, 2008.
- Clave: *Diccionario de uso del español actual*. Madrid: SM, 1996.
- CORBEIL, Jean-Claude; ARCHAMBAULT, Ariane (2004). *Diccionario visual multilingue: español, inglés, francés, alemán, italiano*. Barcelona: Larousse.
- DuDE58 = *Duden: Das Bildwörterbuch*. Mannheim [et al.]: Dudenverlag, 1958.
- DuEN60 = *Duden: Das Bildwörterbuch*. Mannheim [et al.]: Dudenverlag, 1960.
- DuDE05 = *Duden: Das Bildwörterbuch*. 6a ed. Mannheim [et al.]: Dudenverlag, 2005.
- DuDE92 = *Duden: Das Bildwörterbuch*. 4a ed. Mannheim [et al.]: Dudenverlag, 1992.
- DuDE99 = *Duden: Das Bildwörterbuch*. 5a ed. Mannheim [et al.]: Dudenverlag, 1999.
- DuDE-ES93 = *Duden-Oxford: Bildwörterbuch Deutsch und Spanisch*. 2a ed. Mannheim [et al.]: Bibliographisches Institut, 1993.
- DuCA94 = *Diccionari visual Duden*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994.
- OxES-EN95 = *Oxford-Duden: Bildwörterbuch Spanisch und Englisch*. Mannheim: Bibliographisches Institut, 1995.
- QASTHOFF, Uwe (2007). *Deutsches Neologismenwörterbuch: Neue Wörter und Wortbedeutungen in der Gegenwartssprache*. Berlín; Nova York: Walter de Gruyter.
- REBMAN, Gerhard; HERTEL, Karl (2006). *Langenscheidt Schiele & Schön Praxiswörterbuch Bekleidung und Mode: Englisch Deutsch Französisch Italienisch Spanisch*. 2a ed. Berlín; Munic; Viena; Zuric; Nova York: Langenscheidt.
- RIBAS DESPUIG, Àngels. *Vocabulari del calçat i la marroquineria*. Blanes: Consorci per a la Normalització Lingüística. Oficina de Català de Blanes.
- SCHULZ, Hans; BASLER, Otto; STRAUSS, Gerhard (1997). *Deutsches Fremdwörterbuch*. 2a ed. Berlín: Walter de Gruyter.